

Ribagorça: Benasc «*trià*: separar las cosas agrupándolas por el tamaño, la clase... *em de trià les trunfes ta sembrà* --- el ganado --- las cabezas que son de cada dueño --- del mismo destino --- *al baixà les güelles de la montanya, trien els pegollàs* ---; cortarse la leche ---: *tota la llet s'ha triau*» (Ballarín). «*Trieu-vos-les primetes i netes, que de grasses i brutes totes se'n tornen*», aconsellava somrient la mare quan parlàvem de portar-li nores.

Molt menys èstès i vivaç en aragonès, no deixen de quedar-hi del mot, allí decadent, algunes supervivències encara ara, que Rohlf's (*D. Pir. Ar.*), segons Kuhn i Alvar, entén concretades en «coagularse la leche» i en nav. «*triar*: forma rodada o carril», amb el substantiu *tria* «camino, rodada» (a Jaca: Alvar). En efecte, ja Amado Alonso, em comunicava (1940, nota): *las trias* 'les roderes (de carro)', segons l'ús del seu natiu poble nav., de Lerín. Altrament, podem deixar enlaire la possibilitat que aquest substantiu vingui postverbalment de *triar*, com entenen ells, o directament des de *las estrias*, com creia Amado, que qui sap si ja havia tingut alguna intuïció de l'etimologia STRIARE que vaig publicar jo més tard (bon lingüista i amic, amb més «barruntos» que decisions, quan no l'hi empenyien).

L'àrea d'aquest mot desborda, en efecte, del nostre domini cap a ponent, per Aragó; on ja n'hi ha algun testimoni antic, almenys entre els jueus: «ordinamiento a ellos feyto por el dito merino: --- *triaron* ende luego 12 jodíos de sí --- los quales ordenaron una tecana ---» (cf. *TACANY*), a. 1311 (Baer, *Die Juden*, 1929, p. 201). No és que allà hagi estat mot gaire èstès,² però hi apareix en zones o en accs. especials: *triar-se* «torcerse o agriarse un plato de leche» (Borao), a *Echo triarse* «coagular» (*ZRPh* LV, 627): acc. també usual en català, i basada en la noció del destriament en grumolls (cf. el cast. *torcarse*); en particular: val. *triar-se* «cortarse la leche» (Lamarca), Manacor *triar-se la llet* 'separar-se'n del xerigot les substàncies grasses» (*BDLC* VII, 185), aranès *trigà-se* id.

I és que en parlars occitans del SO. i en parlars aragonesos el nostre mot apareix en aquesta forma *trigar-se*, sigui en aquest sentit o en els altres: Roergue *trigà* «trier, choisir» (Vayssier), girondí ant. *trigà* «trier» (Delpit), aran. *trigà* id.; a Aragó, a la vall de Gistau, *trigar* 'separar' a Plan, *trigare* 'escollir, netejar (pèsols etc.)' a Gistaín (*BDC* XXIV, 182); en fer la mantega, m'explicaren a Bielsa, «*se trigà* la manteca e las batizas» (1965). V. també Krüger, *Hochpyr*. A, II, 281.

I aquesta forma deu seguir en ús cap al Sud, almenys al llarg de la nostra frontera, car a les serres de Morella, damunt Portell, vaig sentir en una conversa entre un atagonès i un valencià: «ya se lo *triga* él» 'ja s'ho tria'. Aquesta variant, que pertot només ha sorgit en data recent, no deu tenir cap valor etimològic: pot ser una conseqüència indirecta de la gran semblança entre *destriar* 'separar' i *destrigar* 'perjudicar', *trigar* 'tardar' (TRICARE): «*trigar*» pèsols, p. ex., és una feina entretinguda, i el qui *destria* o separa dues persones

no ho fa sense causar-los un dany: n'hi hagué prou amb aquestes analogies per originar aquesta confusió local.³

Altrament no han deixat de mantenir-se, en l'ús català actual, almenys en algunes zones, supervivències del sentit etimològic 'separar, dissociar', com ho és ja la precedent acc. làctia. Pròpiament en el sentit de 'separar-se la gent, uns d'altres', ho veig en autors que reflecteixen el parlar conservador d'algunes comarques extremes, com la Garrotxa i el Maestrat; parlant de dos grups de quatre cavallers, que tornegen: «tant pronte tots se barregen, / tant pronte ja estan *triat*», GaGirona (*Seidia*, 108); «*se triaren* els homes de les dònnes», MrnVayreda (*Sang Nova* v, § 3, 361). I no cal dir si en català central.

O les partícules dels cereals, en batre «capdellant la paya y fent saltar el gra de les arestes, gra que, després, els ventadors *trian* del boll, que el vent escampava», id. (id. IV, § 9, 302). O els cabells, com en un vell romanç recollit a l'Urgell per JnSegura: «Sa mare la pentinava / ab una pinteta d'or / --- / sa tia los hi *triava* / los cabells, de dos en dos / ---» (*Misc. Folkl. Arabia*, p. 109). I per damunt de tot la gran acc. pastoral *triar* les ovelles «emmenar-les unes cap ací, altres allà», que és més o menys de tot el Continent, almenys des de les Corberes i les Maleïdes fins al Penyalgosa; però que a Ribagorça es presenta en una forma singularment arcaica, com a intr.: «dalt d'aquella mola hi paran las ramadas, i se hi quedan, i *trian*» St. Esteve del Mall (1957).

Triar en llengua d'oc i *trier* en francès són també mots constants, en la història de les dues llengües, i amb significat igual o molt semblant al de la nostra. Però en llengua d'oc també es troba antigament amb el sentit de 'separar', i no pas rarament, en trobadors dels Ss. XII i XIII, com Aimeric de Sarlat, quan diu de la seva estimada «adès la desir mai / on plus de mi se *tria*», evidentment 's'aparta'; apartar-se és el sentit en Guilhem Montanhagol, i 'separar' en els tres exs. de G. de Bornelh i Peire Cardenal que cita Levy en el seu § 5.

N'hi ha més encara en el PSW a la fi de l'article, els quals Levy cita sense entendre'ls bé, com el de *Flamenca*: «poissas s'en vai, si coma goz / c' om geta de cort, jangolan, / que-s *vai*, per los osses, *trian*» 's'en-retira per dedicar-se a rosegar els ossos'; un altre a *La Venjansa de la Mort de Nostre Senhor*, on als jueus, que han engolit or i plata, «fetz fendre ab un coltelh, / per mieç lo ventre / e *triar* l'aur e l'argén» 'treure, apartar' (Appel, *Chr.*, 118.101). Val a dir que també hi és freqüent en el sentit d'«escollir, elegir» i ja documentat a les albes del S. XII, en Guilhem comte de Peitieu: «ren per autruy non l'aus mandar, / tal paor ay qu'adès s'azir, / ni ieu mezeys, tant tem falhir, / no l'aus m'amor fort assemblar; / mas elha .m deu mo mielhs *triar*, / pus sap qu'ab lieys ai a guerir» (Appel, *Chr.*, 11.47).

Encara que en llengua d'oc és tan antic com en la nostra, no deixa d'observar-s'hi (igual que en francès) el fet que el nostre mot va tendir tot seguit a tenir en